

"Hüsn-ü Rabbânî ve hesapsız ihsanat ve bahâ-i Rahmânî ve gayetsiz kemâl-i cemâl-i Samedânî, ancak vahdet aynasında ve vahdet vasıtasıyla, şecere-i hilkatın nihâyâtındaki cüz'iyâtın simalarında temerküz eden cilve-i esmâda görünür." İzah eder misiniz?

"Evet, hadsiz cemel ve kemâlât-ı ilâhiye ve nihayetsiz mehasin ve hüsn-ü Rabbânî ve hesapsız ihsanat ve bahâ-i Rahmânî ve gayetsiz kemâl-i cemâl-i Samedânî, ancak vahdet aynasında ve vahdet vasıtasıyla, şecere-i hilkatın nihâyâtındaki cüz'iyâtın simalarında temerküz eden cilve-i esmâda görünür. Meselâ, iktidarsız ve ihtiyarsız bir yavrunun imdadına umulmadık bir yerden, yani kan ve fıski ortasından beyaz, safi, temiz bir süt göndermek olan cüz'î fiil ise, tevhid nazarıyla bakıldığı vakit, birden, bütün yavruların pek çok harikulâde ve pek çok şefkatkârâne olan küllî ve umumî işeleri ve validelerini onlara musahhar etmeleriyle rahmet-i Rahmân'ın cemâl-i lâyezâlîsi kemâl-i şâşaa ile görünür. Eğer tevhid nazarıyla bakılmazsa, o cemel gizlenir ve o cüz'î işe dahi esbaba ve tesadüfe ve tabiata havale edilir, bütün bütün kıymetini, belki mahiyetini kaybeder."(1)

İnsan şu kainatın küçültülmüş bir özeti ve numunesi olmasından dolayı, kainatta büyük ve azametli işler ve manalar insanın cephesinde aynı ile küçük ve okunaklı olarak yazılmıştır. Bu yüzden keyfiyet olarak insan ile kainat, Allah'ın isim ve sıfatlarına ayna olmak noktasından eşittir denilse mübalağa olmaz.

Kainat, kesret alemi iken insan bu kesret aleminin derlenmiş ve toplanmış halidir ve neticesidir. Kainatta azametli ve dağınık olarak bulunan tecelliler, insanın cephesinde derli ve toplu şekildedir. Mesela Allah'ın kesret alemindeki yani kainat üzerindeki bütün rububiyete dair işleri ve şuunatları insanın cami ama derli toplu fitratında hükmünü aynı ile icra eder. Bu noktadan insan kainat dairesinde tecelli eden dağınık vahdet pırıltılarını toplayan ve cem eden bir temerküz aynasıdır. Yani insan kainatta dağınık olan vahdaniyet manalarını mercek gibi toplayıp şuurlu nazarlara sunan, hem seyirci hem de dellal ve tebliğcidir. İnsanın mahiyetini okuyan, kainatın umumunu okumuş gibi olur.

Allah'ın bütün isimlerinin mana ve hükümlerini kainat ağacının meyvesi ve neticesi hükmünde olan insanın mahiyet simasında görmek ve okumak mümkündür. Yani

Allah insanların kendi isim ve sıfatlarını iyi kavramak ve tam idrak etmeleri için cüzi ve basit şeyler üstünde derleyip topluyor. Tabii bu cüzi şeyler üstünde toplanmış isim ve sıfatların mana ve hükümleri anlamak iman nuru ve gözlüğü ile mümkündür. İman gözlüğü ile bakılmaz ise orada tecelli eden isimlerin mana ve hükümleri gizlenir, görünmez hale gelir. Üstad Hazretleri bu hakikati akla kapı açmak için şu misal ile izah ediyor:

"Meselâ, iktidarsız ve ihtiyarsız bir yavrunun imdadına umulmadık bir yerden, yani kan ve fişkı ortasından beyaz, safi, temiz bir süt göndermek olan cüz'î fiil ise, tevhid nazarıyla bakıldığı vakit, birden, bütün yavruların pek çok harikulâde ve pek çok şefkatkârâne olan küllî ve umumî iaşeleri ve validelerini onlara musahhar etmeleriyle rahmet-i Rahmân'ın cemâl-i lâyezâlîsi kemâl-i şâşaa ile görünür. Eğer tevhid nazarıyla bakılmazsa, o cemal gizlenir ve o cüz'î iaşe dahi esbaba ve tesadüfe ve tabiata havale edilir, bütün bütün kıymetini, belki mahiyetini kaybeder."(2)

Bu misalde, kainat üstünde haşmet ve azamet ile tecelli eden **Rezzak** isminin manası küçük bir örnekte gösterilerek aklın kapsamına sunuluyor. Yoksa soyut olarak aklın kainatın genelinde tecelli eden **Rezzak** manasını görmesi ve okuması çok zordur. Bu sebeple o azametli **Rezzak** hakikatinin ucu küçük ve insan aklının ihata edebileceği bir yavruda gösteriliyor ki insan rahatlıkla o hakikati idrak ve ihata edebilsin. Böyle küçük ve anlaşılabilir şeylerde Allah'ın isimlerini okumak da ancak iman ve tevhit ile mümkündür. Yoksa iman ve tevhit gözlüğünü aklına takmayan birisi bu gibi harika ilanları sebeplere ve tabiata havale eder ve ediyor. Şirk gözlüğü o sütü anneye verir, şifayı ilaca bağlar ve olaylar üstünde tecelli eden isimlerin mana ve hükümlerini iptal eder ve o harika olayları sıradanlaştırır.

Dipnotlar:

(1) bk. [Şualar, İkinci Şua, Birinci Makam.](#)

(2) bk. [age.](#)